

www.ketab.ir

صابری همدانی، احمد ۱۳۰۲

خاطرات آیت‌الله‌احمد صابری همدانی

تدوین: سیدمصطفی صادقی

تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳.

۳۴۲ ص. (مرکز اسناد انقلاب اسلامی: ۳۳۰.

خاطرات: ۵۲)

ISBN 964- 419- 040-8: ۲۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. صابری همدانی، احمد، ۱۳۰۲ - خاطرات.

۲. ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - خاطرات.

الف. مرکز اسناد انقلاب اسلامی. ب. عنوان.

۹۵۵/۰۸۳۰۹۲

DSR۱۵۶۸ / ص ۲۲۳

م ۸۴۰۳۳۱

کتابخانه ملی ایران

خاطرات آیت اللہ
احمد صابری ہمدانی

www.ketab.ir

انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

عنوان: خاطرات آیت‌الله احمد صابری همدانی

تدوین: سیدمصطفی صادقی

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۸۴

شمارگان: ۳۰۰۰ قیمت: ۲۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۶۴-۴۱۹-۰۴۰-۸

ISBN: 964-419-040-8

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبروی پمپ‌بنزین اسدی، پلاک ۲۰۹۴.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی، صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶، تلفن: ۲۲۱۱۱۹۳، تلفکس: ۲۲۱۱۱۷۴

www.irfdc.org

نمایندگی‌های فروش در تهران:

- خ انقلاب اسلامی، خ ۱۲ فروردین، تلفن: ۶۲۶۰۱۲۶، پخش روایت
- پخش کوهسار: خ انقلاب اسلامی، خ اردیبهشت، تلفن: ۶۲۹۲۵۲۱
- خ انقلاب اسلامی، تلفن: ۶۴۱۰۲۰۳، کتابفروشی دانشکده حقوق دانشگاه تهران
- شبکه آندیشه: م انقلاب اسلامی، ابتدای خ آزادی، تلفن: ۶۹۲۵۱۲۷
- خ انقلاب اسلامی، بین فرصت و رامسر، تلفن: ۸۸۲۵۳۸۶، کتابفروشی میزان
- مرکز صریح: خ انقلاب اسلامی، مقابل در دانشگاه تهران، تلفن: ۶۹۵۴۱۰۸
- م فردوسی، خ سپهد قرنی، تلفن: ۸۸۹۷۸۱۲، روایت فتح
- پخش مقدار اقصیه، ۱۵ متری اول، تلفن: ۰۹۱۲۳۰۵۷۷۱۵
- خ شریعتی، قبل از بل سیدخندان، تلفن: ۸۵۰۵۵۱۳-۱۵، فرهنگسرای آندیشه
- کتاب ما، خ شریعتی، نرسیده به میدان قدس، تلفن: ۲۲۱۶۰۰۷۸
- خ پاسداران، خ زمره، تلفن: ۲۸۵۶۱۲۲-۵، نشر فرهنگ و معارف اسلامی
- کتابفروشی سافدوش، خ پاسداران، بوستان دوم، تلفن: ۲۹۴۹۷۶۱-۲

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
-------	----

فصل اول

زندگی و تحصیل	۱۷
وضعیت خانوادگی و دوران کودکی	۱۹
ورود به مکتب	۲۰
ورود به حوزه‌ی علمیه‌ی همدان	۲۲
ورود نیروهای متفکین به شهرهای ایران از جمله همدان	۲۳
یادی از اساتید و بزرگان همدان	۲۴
نقش دو تن از اساتید در شکل‌گیری روحیاتم	۲۵
ویژگی‌های مرحوم آخوند ملاعلی همدانی	۲۶
شخصیت علمی و سیاسی و اجتماعی مرحوم آقای بنی‌صدر	۳۰
وضعیت حوزه‌ی همدان بعد از شهریور ۱۳۲۰ و فرار رضاخان	۳۳
مقابله‌ی رضا شاه با روحانیت و مظاهر دین اسلام	۳۵
فرار رضا شاه و تلاش مردم برای احیای شعائر اسلامی	۴۰
علل عدم گرایش مردم همدان به فعالیت‌های سیاسی	۴۲
علت عدم گرایش مردم همدان به حزب توده	۴۵
مهاجرت به مشهد مقدس	۴۶
آشنایی با اساتید برجسته‌ی حوزه‌ی قم	۴۸

۴۹	شرکت در دروس خارج فقه و اصول حضرت امام و مرحوم داماد.....
۵۳	شرکت در درس خارج فقه و اصول مرحوم آقای بروجردی.....
۵۶	استفاده‌ی طولانی از محضر آیت‌الله گلپایگانی.....
۵۷	استفاده از محضر حضرات آیات حجت و سید احمد خوانساری.....
۵۸	دوستان هم مباحثه‌ای دوران طلبگی.....
۶۰	تدریس در حوزه‌ی علمیه‌ی قم و علل عدم استمرار آن.....
۶۱	تألیفات و آثار قلمی در زمینه‌های مختلف علمی و تاریخی.....
۶۶	توصیه‌های اخلاقی برای طلاب علوم دینی.....
۶۷	ملبس شدن به کسوت روحانیت و دیدگاهم در این مورد.....
۶۸	ازدواج و وصلت با خانواده‌ی یکی از مجتهدین همدانی.....

فصل دوم

۷۱	حوزه، مرجعیت و مراجع.....
۷۳	وضعیت حوزه در زمان.....
۷۳	مرحوم حاج شیخ عبدالکریم حائری
۷۴	جو فکری و معنوی حوزه در گذشته و حال.....
۷۵	وضعیت اقتصادی و معیشتی طلاب در گذشته.....
۷۷	وضعیت کلی حوزه در زمان زعامت مراجع ثلاث.....
۷۹	ویژگی‌های علمی، اخلاقی و سیاسی مراجع ثلاث.....
۸۱	مخالفت مراجع با دفن جنازه‌ی رضاخان در اماکن مقدسه.....
۸۴	نقش مراجع در جلوگیری از نفوذ کمونیسم در ایران.....
۸۶	سوءاستفاده‌ی شاه از مذهب و مرجعیت.....
۸۷	نقش حضرت امام در ورود مرحوم آقای بروجردی به قم.....
۸۹	اصلاحات مرحوم آیت‌الله بروجردی در حوزه.....
۹۰	توجه مرحوم آقای بروجردی به طلاب فاضل و درس خوان.....
۹۰	ویژگی‌های علمی و اخلاقی مرحوم آیت‌الله بروجردی.....

۹۲	موضع مرحوم آقای بروجردی درباره‌ی بیانیه استکهلم
۹۳	آقای برقی و امضای بیانیه‌ی استکهلم و ایجاد غائله
۹۴	تقسیم اراضی و موضع مرحوم آقای بروجردی
۹۷	حساسیت آیت‌الله بروجردی نسبت به مخالفان اسلام و تشیع
۹۸	دعوت از دکتر فوانسوی برای معالجه‌ی مرحوم آقای بروجردی
۹۹	تلاش‌های شمس قنات آبادی و شمس گیلانی در انجام اصلاحاتی در حوزه قم
۱۰۱	مبارزات مرحوم آیت‌الله کاشانی و وقایع سی‌ام تیر و ۲۸ مرداد
۱۰۳	آشنایی با مرحوم شهید نواب صفوی و فدائیان اسلام
۱۰۶	علل مخالفت مرحوم آیت‌الله بروجردی با فدائیان اسلام
۱۰۹	اصلاحات حضرت امام در حوزه
۱۰۹	تلاش برای عدم تمرکز مرجعیت در یک شخص خاص
۱۱۰	علت ارجاع احتیاطات مرحوم آقای بروجردی به مرحوم آقای گلپایگانی
۱۱۱	نقش اطرافیان علما و مجتهدین در تعدد مراجع تقلید
۱۱۲	آمدن آقای شریعتمداری به قم و تلاش برای مطرح شدن ایشان
۱۱۴	چگونگی شکل‌گیری دارالتبلیغ
۱۱۷	ارتباط آقای شریعتمداری با دستگاه
۱۱۸	فوت آقای شریعتمداری و پیشگیری از ایجاد غائله در ترکیه

فصل سوم

۱۲۳	امام خمینی در عرصه اجتهاد و جهاد
۱۲۵	تحول در مفهوم مرجعیت توسط حضرت امام
۱۲۶	حضرت امام، مجتهدی مسلم و فقیهی اعلم
۱۲۷	موقعیت ممتاز علمی حضرت امام و تبحر ایشان در فقه و اصول
۱۳۱	نقش بعضی از فضلا و شاگردان حضرت امام در معرفی معظم‌له
۱۳۵	خاطراتی از حالات معنوی و عبادی حضرت امام
۱۳۶	خاطراتی درباره‌ی ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری حضرت امام

- دیدگاه مثبت همه‌ی علما و بزرگان درباره‌ی امام ۱۳۹
- اختلاف دیدگاه حضرت امام با سایر مراجع در خصوص اصلاحات ارضی ... ۱۴۰
- لایحه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی و مخالفت امام و سایر مراجع ۱۴۲
- برخورد قاطع و ولایی حضرت امام با رژیم نامشروع پهلوی ۱۴۴
- طرح بحث ولایت فقیه توسط مرحوم آیت الله گلپایگانی ۱۴۵
- اهداف تصویب لایحه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی ۱۴۷
- تفاوت دیدگاه حضرت امام با سایر مراجع در مواجهه با رژیم ۱۴۷
- حمایت طلاب جوان از حضرت امام در پیشبرد نهضت و انقلاب ۱۴۸
- خاطراتی از سفر به همدان در ابتدای نهضت حضرت امام ۱۴۹
- لوايح ششگانه، رفراندم و اهداف رژیم ۱۵۰
- ملاقات بعضی از مقامات رژیم با مراجع قم از جمله حضرت امام ۱۵۲
- سفر محمدرضا پهلوی به قم و سخنرانی اهانت آمیزش در حرم ۱۵۳
- دفاع میرزا باقر کوه کمره‌ای از لوايح ششگانه‌ی انقلاب سفید شاه ۱۵۴
- تحریم رفراندم از سوی مراجع و حضرت امام ۱۵۵
- سخنرانی و اعلامیه حضرت امام برای فاجعه وحشیانه فیضیه ۱۵۶
- واکنش دیگر مراجع، طلاب و مردم در قبال فاجعه‌ی فیضیه ۱۶۰
- ثبت وقایع فیضیه در کتابی تحت عنوان از «فیضیه چهل و دو تا فیضیه پنجاه و هفت» ۱۶۲
- درخواست مرحوم آقای حکیم از مراجع ایران برای مهاجرت به نجف ۱۶۱
- مخالفت آیت الله گلپایگانی با طرح تخریب و بازسازی مدرسه‌ی فیضیه ۱۶۳
- اعزام طلاب به سربازی و استقبال امام از این امر ۱۶۴
- ملاقات و دلجویی از زندانیان و تبعیدشدگان حوزه از سوی آیت الله گلپایگانی ۱۶۵
- سفر به گرگان در ایام تبلیغی ماه محرم و صفر سال ۱۳۴۲ ۱۶۸
- تلاش انجمن حجتیه برای انصراف مردم از توجه به انقلاب و انقلابیون ۱۷۱
- مهاجرت مراجع به تهران در حمایت از امام ۱۷۳
- علت عدم حضور آیت الله گلپایگانی در مهاجرت به تهران ۱۷۴

۱۷۶	 علما و زندانی و تحت نظر بودن حضرت امام
۱۷۷	 آزادی و بازگشت پیروزمندانه‌ی حضرت امام
۱۷۸	 تشریف‌فرمایی حضرت امام به منزل ما
۱۷۹	 عدم تغییر مواضع و دیدگاه‌های حضرت امام بعد از بازگشت از تهران
۱۸۰	 تقویت اندیشه‌ی اصلاحات در حوزه پس از بازگشت حضرت امام به قم
۱۸۱	 جمعیت سری اصلاح حوزه
۱۸۱	 کاپیتولاسیون و واکنش امام
۱۸۳	 دستگیری و تبعید حضرت امام و واکنش مردم
۱۸۵	 اسراف و ولخرجی‌های رژیم در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله
۱۸۷	 عدم افراط و تفریط درباره‌ی دکتر شریعتی
۱۹۱	 نقاط ضعف و قوت دکتر شریعتی
۱۹۴	 دشمنان دانا و دوستان نادان منشأ اصلی اختلافات و درگیری‌ها
۱۹۷	 شگردهای مجاهدین خلق برای تحت تأثیر قرار دادن علما
۱۹۸	 تبعید جمعی از فضلا و بزرگان حوزه‌ی علمیه‌ی قم
۲۰۰	 دستور آقای گلپایگانی به من برای ملاقات با طلاب زندانی
۲۰۱	 تغییر تاریخ کشور به شاهنشاهی و مخالفت مرحوم آیت‌الله گلپایگانی
۲۰۳	 شخصیت حاج آقا مصطفی و شهادت ایشان
۲۰۴	 خاطراتی از تشریف‌فرمایی حضرت امام به منزل ما
۲۰۶	 خوابی که خبر از رحلت حضرت امام می‌داد

فصل چهارم

۲۰۹	 سفرهای تبلیغی و فرهنگی خارج از کشور
۲۱۱	 چگونگی سفر به ترکیه و مانع تراشی بعضی‌ها
۲۱۴	 ملاقات با مرحوم آیت‌الله حکیم و مرحوم آیت‌الله خویی در عراق
۲۱۵	 پشیمانی اولیه از سفر به ترکیه
۲۱۶	 دیدار نمایندگان بعضی از مراجع با امام در استانبول

- ۲۱۹ نشاط روحی و جسمی امام در ترکیه.
- ۲۱۹ تأثیر حضور امام بر مردم ترکیه.
- ۲۲۰ استفاده از کسوت روحانیون ترکیه به جای عبا و عمامه.
- ۲۲۱ چاپ مقاله‌های موافق و مخالف حضرت امام در مطبوعات ترکیه.
- ۲۲۲ ارزیابی کلی از مدت اقامت در ترکیه.
- ۲۲۳ تلاش برای رفع بدبینی اهل سنت نسبت به ایرانیان و شیعیان.
- ۲۲۵ مقابله با فرقه‌ی بهائیت و هواداران و عوامل رژیم پهلوی در استانبول.
- ۲۳۲ تلاش بعضی‌ها برای اخراج بنده از ترکیه.
- ۲۳۶ توضیحی درباره‌ی اختلاف رضا لکی با پیشاور و خویی‌ها با شبستری‌ها.
- ۲۳۷ نفوذ بهایی‌ها در کنسولگری ایران در استانبول.
- ۲۳۹ علویون، شیعیان مظلوم و ناشناخته‌ی ترکیه.
- ۲۴۱ تلاش برای ارتباط با علویون.
- ۲۴۴ تأسیس حزب برلیک پارٹی برای علویون.
- ۲۴۵ پیروزی انقلاب و بازگشت به ترکیه و پیگیری فعالیت‌های تبلیغی.
- ۲۴۷ عدم اهتمام حکومت ایران به وضعیت علویون در گذشته و حال.
- ۲۵۱ علت و نحوه اخراج مجدد بنده از ترکیه.
- ۲۵۳ سفر به سرزمین حجاز در سال ۱۳۳۸.
- ۲۵۴ سفر به پاکستان قبل و بعد از پیروزی انقلاب.
- ۲۵۶ خاطرات تلخ و شیرین سفرهایم به پاکستان.
- ۲۵۷ سفر به شهر کویت‌ی پاکستان و بازدید از دو مدرسه‌ی علمیه.
- ۲۵۸ سفر به هندوستان پیش و پس از پیروزی انقلاب.
- ۲۵۹ ارادت وافر شیعیان هند و پاکستان به اهل بیت (ع).
- ۲۶۱ شبیه‌سازی اماکن مقدسه و حرکت عزاداران بر روی آتش با پای برهنه.
- ۲۶۲ نقش علمای ایران در گرایش مردم هند به اسلام و تشیع.
- ۲۶۳ نمونه‌هایی از اظهار ارادت شیعیان هند و پاکستان به اهل بیت (ع).
- ۲۶۴ تلاش و هابیون برای جلوگیری از عزاداری شیعیان.

۲۶۵	بازدید از تاج محل و اماکن تاریخی هند
۲۶۷	مناظره با علمای اهل تسنن
۲۷۳	اداره‌ی حوزه‌ی علمیه‌ی دمشق و ملاقات با امام موسی صدر
۲۷۵	سفر به لندن و قبول مسئولیت مجمع جهانی اسلام
۲۷۶	علت بازگشت از مجمع جهانی اسلام در لندن
۲۷۷	محاصره بیت امام در نجف
۲۷۸	سفر به پاریس برای ملاقات با حضرت امام
۲۸۰	ملاقات با خانواده‌ی امام موسی صدر در پاریس
۲۸۱	سفر به استرالیا
۲۸۲	سخنرانی در دانشگاه بزرگ سیدنی
۲۸۳	نگاهی کلی به وضعیت استرالیا و مردم و بومیان این کشور
۲۸۴	نگاهی به وضعیت مسلمان مهاجر استرالیا
۲۸۶	دیدار از خانه‌ی معلولان و جانبازان ایرانی در سیدنی
۲۸۶	سفر به ملبورن
۲۸۷	بازدید از کشتارگاه شهر سیدنی و نظارت بر نحوه‌ی ذبح شرعی
۲۹۱	اسناد و تصاویر
۳۰۷	فهرست اعلام

مقدمه

آیت‌الله صابری همدانی از روحانیونی است که در طول زندگی فقهی و سیاسی خود، ضمن پرداختن به فعالیت‌های علمی و حوزوی، از فعالیت‌های تبلیغی داخلی و خارجی نیز، غافل نبود. ایشان متولد سال ۱۳۰۲ شمسی در همدان است. پس از ورود به حوزه علمی قم در درس حضرات آیات: بروجردی، امام خمینی، محقق داماد، گلپایگانی، حجت و سید احمد خوانساری حاضر شد. استفاده طولانی از محضر آیت‌الله گلپایگانی از امتیازات آقای صابری همدانی است که یکی از نتایج این حضور مستمر انتشار تقریرات درس آیت‌الله گلپایگانی در سال ۱۳۸۳ قمری است. یکی از این تقریرات کتاب الهدایة الی من له الولاية نام دارد، که در آن به بحث ولایت فقیه می‌پردازد که در نوع خود اثری ممتاز محسوب می‌شود. از دیدگاه آقای صابری، آیت‌الله گلپایگانی به ولایت مطلقه فقیه معتقد بوده است.

یکی دیگر از ویژگی‌های بارز آقای صابری همدانی حضور تبلیغی در کشورها و مجامع مختلف جهت وعظ و ارشاد بوده است. زمانی که حضرت امام به ترکیه تبعید شدند، ایشان در حال انجام وظیفه تبلیغی در ترکیه بوده است. خاطرات شنیدنی از سفرهای تبلیغی و برخورد با گروه‌ها و فرقه‌های مختلف اعم از لائیک و دینی در این کتاب بیان شده است.

آنچه که پیش روی شماست متن خاطرات آیت‌الله احمد صابری همدانی است که در مرکز اسناد انقلاب اسلام قم ضبط، و در چهار فصل تدوین گردیده است. فصل اول؛ شامل زندگی و تحصیلات و بیان اوضاع سیاسی، اجتماعی همدان و ورود ایشان به حوزه علمی قم و استفاده از محضر بزرگان حوزه است.

در فصل دوم؛ به وضعیت حوزه‌ی علمیه‌ی قم و مرجعیت می‌پردازد.
فصل سوم؛ به تحلیل شخصیت حضرت امام در دو عرصه‌ی اجتهاد و مبارزه اختصاص دارد.

فصل چهارم؛ که فصل پایانی کتاب است به سفرهای تبلیغی خارج از کشور پرداخته و تأثیرات تشریح دیدگاه‌های شیعی در بین دیگر ملل تحلیل شده است.

در پایان ضمن تشکر از حضرت آیت‌الله صابری همدانی از مصاحبه‌گر این اثر، جناب حجة الاسلام نجفی، آقای سیدمصطفی صادقی تدوین‌گر محترم، حجة الاسلام محمدرضا احمدی، مسئول بخش تدوین مرکز قم، و جناب آقای علی شیرخانی، مسئول محترم مرکز قم و همکاران پرتلاش در معاونت محترم انتشارات که نقشی مهم در ارائه‌ی این اثر داشته‌اند تقدیر و تشکر می‌گردد.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی